

LÁSKA

ODDNÝ
EIR

V TROS

BOURDON

KÁCH

Oceněno
Cenou Evropské unie
za literaturu

SOUČASNÁ EVROPSKÁ
LITERATURA

LÁSKA V TROSKÁCH

JARÐNÆÐI

Copyright © Oddný Eir, 2011

Czech edition © Bourdon, 2021

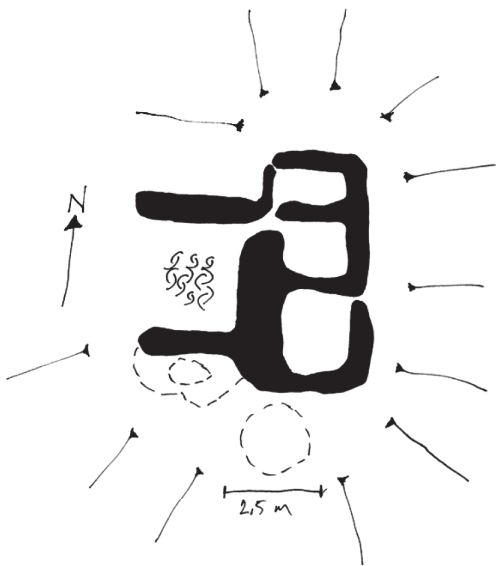
All rights reserved. Licensed to the European Union under conditions.

Cover design © Martin Bohuš

Translation © Lucie Korecká, 2021

ISBN: 978-80-7611-031-1

LÁSKA ODDNÝ
EIR
V TROS
KÁCH

nákres archeologického naleziště

ORNITOLOGŮM A ARCHEOLOGŮM

*Přemýšlel o tom, jak hezké by bylo
ležet tak v hrobě, naslouchat klidu země
a vědět, že nejbližší jsou mu nablízku.*

DOROTHY WORDSWORTHOVÁ,
GRASMERESKÝ DENÍK

*Na půdě jsme prožívaly veselé chvílky.
Vzpomínám si, jak jsme pokaždé musely oškubat
kolem dvaceti bělokurů.
Žpívaly jsme, vyprávěly si příběhy
a vždycky jsme se ohromně nasmály.
Ale nejlepší bylo, když jsme měly hotovo a uklizeno.
To jsme pak ještě celé od peří vyběhly ven
a válely se v závějích.*

ODDNÝ ÓLAFSDÓTTIR,
VZPOMÍNKY NA ROČNÍ OBDOBÍ

REYKJAVÍK, SVÁTEK SVATÉ LUCIE (SVATÉ LUCII VYLOUPLI OČI A VYSTAVOVALI JE. STALA SE PATRONKOU NEVIDOMÝCH.)

Připadá mi zvláštní být zase doma. Je to úleva, ale stesk po domově ze mě ještě úplně nevyrchal. Musím se pokusit si vybudovat vlastní domov, který si zařídím podle svého. Nejspíš sama. Možná si pořídím psa. To má ale háček – cestovat se psy za moře je hrozný problém. Snad je dokonce nedávají do zavazadlového prostoru?

Láska je slepá, ale to není jediná. Mám pocit, jako bych měla zavázané oči. Já si ale tu pásku sundám a něco na ni napíšu ve slabé záři slunce, které se právě znova rodí.

REYKJAVÍK, ZIMNÍ SLUNOV RAT

Odpoledne jsme s mámou vyrazily na projížďku a prohlížely jsme si domy. Když jsme jeden míjely, máma prohlásila, že ten by určitě svědčil duševnímu rozvoji. Vybavil se mi nespočet projížďek po městě a za město, hledání nového bydlení, když nám v našem domku, kterému máma ve slabých chvílích říkala plesnivá chatrč, bylo těsno.

Večer jsme se vrátily domů, kde táta s bratrem zrovna věšeli ulovené bělokury. Letos budeme na Vánoce celá rodina pohromadě, i když k tomu nevedly zrovna šťastné okolnosti. Já i bratr jsme před čtyřicítkou čerstvě rozvedení, a tak hledáme útočiště v rodném hnízdě. Připadá mi takové slavnostní, že jsme se sešli všichni čtyři. Navzdory trhlinám, nebo možná právě díky nim si člověk uvědomuje vazbu k rodné hroudě a čerpá z ní sílu.

Tis byl zasažený bleskem, ale přesto zatím neshodil jehličí. Jedovaté červené bobulky můžou být i léčivé, když se správně upraví a vydestilují.

Včera večer ke mně přišel do podkroví v černém obleku z hustě tkané vlněné látky, navoněný svou zelenou kolínskou. Přesto jsem cítila nasládlou vůni jeho potu a hned jsem poznala, že se na mě těšil.

Ornitolog, se kterým jsem se seznámila během loňského pobytu v ozdravovně. Najednou se objevil ve městě a je z něj teď ještě větší fešák, než když jsem ho vídala nemocného, celý přímo září.

„Tady bydlíš?“ Jeho jasně modré oči čekaly na odpověď.

„Ne, to je jenom pracovna,“ řekla jsem a pobavilo mě, že si myslel, že bydlím v takovém kumbálu. Všimla jsem si, jak se letmo rozhlíží, jako by zjišťoval, jestli by tohle doupě mohlo sloužit jako provizorní hnízdečko lásky. Podotkla jsem, že přes zdi je všechno slyšet a všude kolem se badatelé a badatelky snaží soustředit na práci. Nabídla jsem mu, ať se posadí na úzký rozkládací gauč. Zeptala jsem se ho, kde bydlí, a on mi popsal malý suterénní byt nedaleko odtud. Betonové zdi prý mají pěknou strukturu, ale v bytě straší, a dokonce tam jsou

i krysy. Prý si chce co nejdřív najít něco jiného, tohle je jen přechodné řešení.

Půjčila jsem mu vysílačku, která vysílá na otevřeném kanálu, takže si budeme muset vytvořit tajnou šifru. Než odešel, vyndal z knížky, kterou měl v kapse, list břechťanu a podal mi ho, prý s pozdravem z Pentagonie, země tmavozelených pětiúhelníků. Tam bychom se spolu možná mohli usídlit? S tím jsem souhlasila.

Odešel krátce před půlnocí. Měla jsem v úmyslu ještě chvíli pracovat a bojovat se svým strachem ze tmy. Jenže jakmile dorazil domů, ozval se mi přes vysílačku a já hned běžela za ním a zůstala u něj až do rána. Žádný krysí pach jsem v jeho bytě necítila, ale zdály se mi děsivé sny. Člověk by nikdy neměl vpadnout do něčího světa moc zbrkle, měl by do něj spíš překapávat jako káva, ale v poslední době mám sklony se do všeho vrhat po hlavě. K tomu už není co dodat, přepínám a končím.

Předpokládala jsem, že už se zbavil všeho starého smetí a harampádí, protože na mě při našem setkání působil tak dospěle a vyzrále. Zklamalo mě, když se ukázaly zbytky dětského chmýří. Smýt ze sebe pradávnu hanbu a plíseň ale není jen tak. Když se srdce otevře, vytryskne z něj spolu s láskou i odpadní voda. Proto je nejlepší pořád pumpovat a pumpovat, vyvážet žumpu a zůstat v sepětí s mořem, aby člověk mohl dojít klidu ve svém domečku, ve své budce nebo kadibudce.

Když už jsme u toho, slovo *klozet* je zvláštní. Kde mám etymologický slovník? Není to nějaká zkomolenina slova

klášter, které také vychází z latinského výrazu pro zavírání nebo uzavření? Stal se ze svatého místa záchod? Vzniká tam spojení mezi nejnižší čakrou u řitního otvoru a tou nejvyšší, božskou silou v hlavě? Nebo tam člověk naopak může mít na chvíli klid od bdělého oka nebeských výšin, když zrovna mísí svůj odpad s půdou a nechává ho v půdu přetvořit? V evropských šlechtických domácnostech probíhala nejplodnější debata dne na záchodě, když se pánové zbavovali včerejších zbytečností a plánovali nový den. Pak se zkrášlovali a voněli se nejnovějšími parfémy v kraji a přitom diskutovali o aktuálních tématech.

Musím dokončit přepis paměti babičky, po které jsem dostala jméno, a různých říkanek a písniček z dětství a mládí. Chci jí je pak dát vytištěné, má dneska narozeniny a bude podávat palačinky se šlehačkou a na stole možná bude růžový servis. Její zápisky začínají na Tři krále, kdy bývalo zvykem péct palačinky. Ty se také vždycky pekly, když se narodilo dítě, takže když se narodila babička, měla kuchařka radost, že si ušetří práci.

No, a pak všechny ty říkanky, které ze sebe babička chrlí v tak zvláštním rytmu, že bývá těžké přijít na to, jak vlastně mají být správně poskládané, pokud vůbec nějaký správný způsob existuje.

*Babka i s dědkem
vyjeli na sněm,
našli tam vrabce,
schovali v kapse.*

*Když domů došli,
dostali kosti
a trochu roští.
Pak dědek pravil:
něco bych strávil,
tak dostal misku,
v ní mokrou tresku
a čtyři nohy
z berana s rohy.
Dědek neváhal,
jednu nohu vzal
a z ní udělal
muže, jenž se zval
Gretti – a co dál?
Gretti se povedl
a mnoho dovedl,
rád spával s děvčaty,
s kravami, s telaty,
vyspal se málem
i s panem králem.*

SELSUND POD HEKLOU, MASOPUSTNÍ PONDĚLÍ

Ráno jsem se procházela po lánovém poli a seznamovala jsem se se zemí porostlou medvědicí a pokrytou pemzou. Když jsem seděla v podřepu a nad hlavou mi prolétl bělokur, cítila jsem se bezbranná, protože mi pták prosvištěl těsně nad temenem, kroužil kolem mě a krákal. Člověk je trochu napjatý, když se sotva vynořil z městského ruchu a v ničem se nevyzná. Proč vůbec bělokurové krouží?

Vrátila jsem se do stanu a on ještě spal. Šlehla jsem ho větvičkou a zařvala *Koblihy, koblihy!* Probudil se jen na půl oka a otočil se na druhý bok, a tak jsem se svlékla a vklouzla k němu do spacího pytle, sevřela jsem mu stehny nohy, dýchala mu za krk a rukou zajela do jeho horkého rozkroku.

Vzbudili jsme se současně a povídali si o zlých snech, ve kterých převládaly tíživé vzpomínky na bývalé vztahy. Skoro jsme se báli se na sebe podívat. V blízkosti sopky si ale snad rychle vyčistíme hlavu. Hekla možná každou

chvíli vybuchne, ale přesto se zrovna teď bojím spousty jiných věcí víc než sopečné erupce.

Koblihy, které jsem vzala s sebou, jsou celé rozmačkané, protože na ně v batohu spadla sklenice s džemem.

Vyrazili jsme na dlouhou túru po lávovém poli a ze začátku jsme mlčeli. Ticho mám ráda, ale přesto mi přišlo zvláštní jít beze slova vedle někoho, koho zatím moc dobře neznám. Chvíli mi trvalo, než jsem k našemu mlčení získala důvěru a uvědomila si, že nevychází z nedostatku blízkosti. Snažila jsem se být nezávislá a nepřemýšlet o tom, jak se zrovna teď cítí on nebo jak to vypadá s naším vztahem a kvůli čemu se možná časem zašmodrchá. Jakmile jsem pustila sebe a jeho z hlavy a zahleděla se dolů na jarní kvítky mezi zbytky sněhu, v nedaleké průrvě se ostrě rozštěkala liščata, a to mě tak vylekalo, že jsem nadskočila, zakopla a žuchla sebou do mechu. Vyděsila jsem se, protože jsem si vzpomněla, jak mi můj bratr Ugli onehdy vyprávěl o archeoložce, kterou napadla liška a zaťala jí ostré tesáky do lýtka.

Se smíchem mi pomohl na nohy a s tajuplným výrazem mě zavedl do hluboké lávové jeskyňky plné mokrého mechu. Pochopila jsem, o co tomu lišákovi jde, našla jsem si pěkné měkké místočko, lehla si na záda a vzala ho do náruče a on se probojoval vrstvami vlněného oblečení. Pohybovali jsme se v rytmu radostného zpěvu sněhule severní, která se nechává unášet větrem po nebi a ani trochu se nebojí sopečných erupcí.

Na zpáteční cestě mi prozradil, že jeho praděda ten pozemek kdysi koupil, a že když bude chtít a když se k tomu naskytne příležitost, může si tam postavit chatu.

„Dokážeš si představit, že by ses sem se mnou na část roku nastěhovala?“ zeptal se.

„Jo, myslím, že bych mohla. Vždycky jsem snila o bydlení někde v pustině, v naprostém klidu.“

„To bys ale musela být sama, ne?“

„Ne, řekla bych, že ne,“ odpověděla jsem.

Kolem poskakuje střízlík a naparuje se, div nepukne. Pochutnali jsme si na troskách koblih se šlehačkou ve spreji.

Stres ze mě postupně stéká a s ním i městské saze.

Sepsala jsem seznam slov, která v islandštině končí na dvojité s: *fúss, rass, hoss, spíss, koss, flíss, kross, píss, fúss, suss, tráss, góss, hnoss, hress, bless...* Dala jsem dohromady čtyřicet slov.

Nedovedu si představit, jak se vytváří křížovka, ale rozhodli jsme se, že se o to společnými silami pokusíme. Jestli to dobře chápu, mělo by tajenku tvořit nějaké jedno slovo. Nebo jedna věta. Napadly mě výrazy *klid* nebo *pokoj* nebo *klidný kout*. On namítl, že lepší by možná bylo slovo *budka* nebo *márnice* nebo možná *hrob*, a dodal, že tam dojdou naprostého klidu. Chvíli jsme se o tom dohadovali a mám dojem, že mu budu muset svou vysněnou představu klidu lépe vysvětlit. Teď ale zaběhl na mokřady jižně odtud, aby se poohlédl po ptačích hnízdech a pokusil se najít cestu, kterou viděl na staré mapě.

Vypukla málem průtrž mračen, a tak jsme se ukryli v domku jeho pradědy, který původně sloužil jako dílna v Reykjavíku. Praděda pocházel z ciziny a prozíravě si uvědomoval hodnotu pozemku, takže do závěti napsal, že se ten kus země nesmí prodat a musí zůstat v rodině. V domku jsme našli plnou plynovou bombu a láhev výborného jablečného vína. Po první sklenici ho napadla básnička:

*V lávě tajně skrývám vzácnost,
čirou radost, snad až na kost;
díky Bohu za ten skvost,
krásnou luční usedlost!
Teď se modlím, když tu jsem:
dej mi lože pod sluncem,
malý statek, vlastní zem,
doupě samých šťastných chvil –
pod Heklou jsme našli cíl.*

Sedíme u dubového stolu s ubrusem, on si čte a já píšu. Musím text zanedlouho odevzdat, ale pořád nemůžu najít ten správný tón. On je napjatý, jak dopadne kniha Thomase Bernharda o muži, který má v hlavě celý román a pořád čeká, až bude mít dost klidu, aby začal psát. Vyjde mu to? Kdepak, roky plynou, jeho žena neustále plete vlněné rukavice a okamžitě je vyhazuje, až ji manžel nakonec zavraždí.

Rozhodli jsme se přespat v domku, protože vítr večer dost zesílil. Přinesli jsme si spací pytle a položili je na postele, na kterých ležely pérové polštáře s výšivkou *Dobře se vyspi*. Přišel se za mnou do postele přitulit, byli jsme rozněžnělí jablečným vínem. Pak se vrátil do vlastního pelíšku a začal plánovat, kam by měl svou budoucí chatu – naši budoucí chatu – umístit. Podotkl, že žádné místo nemůže disponovat všemi možnými výhodami, a zeptal se, čemu dávám přednost: výhledu na Heklu, závětrí, slunci z jihu, rozhledu do širokého okolí, blízkosti vodního zdroje nebo klidu. Vtom se ozvala rána. Vyšel jen tak bez kalhot ven s baterkou a vrátil se se zjištěním, že se venkovní stůl ve větru převrhl, ale že je všechno v pohodě. Obdivovala jsem jeho odvalu vydat se úplně nahý ven do tmy. Záhy usnul a chrápal jako správný chlap.

Nedokázala jsem se uvolnit, nervy jsem měla napjaté a myšlenky jely na plné obrátky. A to jsem si myslela, že ze strachu ze tmy jsem už vyrostla. Snažila jsem se držet vědeckého zdůvodnění převráceného stolu: jižní vítr se

změnil na severní, přesně tak mi to vysvětlil on. Přesto jsem hned začala dumat nad tím, jestli by zbytky tělesné vůně a parfémů z polštáře stačily na to, abych si v hlavě vyvolala obrazy tváří z minulosti. Byla jsem přesvědčená, že jsem v tom hezkém domečku vítaná, ale přesto jsem se tam necítila jako doma. Už od dětství se mi stávalo, že mě najednou jako blesk z čistého nebe zasáhl silný stesk po domově. Zůstala jsem strnule ležet, dokud se nezačalo rozednívat, a pak jsem se oblékla a přesunula se do stanu, protože jsem si tam připadala víc ve svém. Zabalila jsem se do vlněných šál a svetrů od babiček.

Není úplně snadné být hostem v domě někoho jiného. Pohostinnost na statku se v dřívějších dobách posuzovala podle toho, jestli tam byli vítáni nejen hosté, ale i pocestní – tím se rozuměli nepozvaní hosté nebo ti, kteří se předem neohlásili, ale přišli nečekaně a potřebovali stravu a přístřeší.

Být hostem je možná snadné, ale být pocestným odkázaným na druhé musí být pro každého těžké.

Dokážu si představit, že bych se přidala ke kočovníkům, kdyby nebyli tak často odkázaní na druhé. Kdyby byli soběstační a roztančeně svobodní jako ve snu.

Vzpomínám si, jak jsem jednou potkala snědého náčelníka kočovné tlupy, který mě vzal s sebou do velikého bílého stanu na kraji lesa. Varoval mě, že členové jeho rozvětvené rodiny museli už tolikrát čelit zlému zacházení a vyhoštění, že jsou k lidem nedůvěřiví a méně pohostinní, než by měli. Když jsem vstoupila do zapařeného stanu,

neměla jsem z toho zrovna nejlepší pocit. Přítomní se zoufale snažili udržet vzájemnou svornost, jako na nějakém rodinném srazu za špatného počasí kdesi v zapadlém zálivu. Všechny hudební nástroje zněly rozladěně.

Žena s krásným šátkem na hlavě mi nabídla věštění z ruky a já souhlasila a šmátrala po kapsách po všem, co jsem u sebe měla. Předpověděla mi, že se budu dlouho toulat. Prý na mně leží jakési prokletí, které mi brání, abych si v nejbližší době našla pevné zázemí. V očích se jí zračil soucit a řekla mi, že zjevně jsem také jakýsi kočovník, tulák s červenými tvářemi a zrzavými vlasy, ale že mám přesto zmizet, protože u nich nebydlím. Křikla na mě jako na psa, tak jako ostatní asi často křičeli na ni: *Vypadni, huš, kuš, běž pryč, šup, hop, mazej!*

Nejspíš jsem si trochu zdřímla. Vzbudila jsem se, když se snažil sepnout naše spací pytle dohromady, ale nakonec to vzdal. V horách hřmí a do stanové plachty se opírá lijavec. Nemůžu kvůli tomu usnout. Vždyť nás ta voda snad odnese!

„Chtěla bys být radši Eggert Ólafsson, nebo Bjarni Pálsson?“ zeptal se mě se smíchem těsně předtím, než upadl do spánku. Vyprávěl mi, že ti dva přenocovali ve stanu právě tady, než vystoupili jako vůbec první lidé na Heklu a zjistili, že to není vchod do pekla. Jednou se mi zdál sen, jak se Bjarni na dřevěné podlaze svojí lékárny oddává náruživému dovádění s potáplíci. A od Eggerta neznám nic jiného než jeho básnickou skladbu

Búnaðarbálkur, ale v krabici s knihami v autě jsem zahlédla cestopis, který sepsal společně s Bjarnim.

Zkouším se uspávat tím, že v duchu vymýšlím další slova zakončená dvojitým s: *túss, skass, hllass, krass, hass, hoss, fliss, flass, trass, kross, gloss*. Zapsala jsem si už *kross* a *flüss*? A *pluss*? Jak je to vůbec s *pluss*, je to plnohodnotné islandské slovo? Měla jsem si s sebou vzít slovník. Ne že by slovník vystihoval řeč dokonale, ale je to zdařilý pokus. Ti, kteří ho vytvořili, k tomu určitě potřebovali úplný klid.

Pak máme slova zakončená na dvojitě m: *gúmm, skamm, djamm, gjamm, vamm, skömm*... A *búmm*, když už jsme u té sopky. A taky je masopustní úterý, kdy se podle tradice mají všichni k prasknutí nacpat soleným masem s hrachem.

Mám radost, že nemusím upravovat nebo aktualizovat slovník. Z toho bych se zbláznila.

Teď se ozvalo zabečení. Uklidňuje mě, že tady ještě pořád máme volně se pasoucí ovce a že farmáři spí spánkem spravedlivých na svých hospodářstvích mezi všemi těmi chatami. Nikdo se nebojí starého lišáka, který číhá v lávovém poli, zrzavý a nezávislý.

Kolem poledne jsem navštívila babičku. Zeptala jsem se jí, jaký má názor na chaty a jestli ji někdy v životě bavilo na chatu jezdit. Odpověděla naprosto jednoznačně, že ne. Chaty ji nikdy nelákaly, není to její styl. Dodala, že by nechtěla bydlet ani na předměstí, přestože dětem a psům se tam určitě líbí. Jenomže ona by se prý radši šla zastřelit, než aby musela chodit venčit psa!

Do domova důchodců chodí jednou za týden moc milý pán s šedivým psem a obchází pokoje, aby si staří lidé mohli psa hladit. Babička mu prý řekla, že má hrozně roztomilého a samozřejmě úžasného pejska, ale že ona psy prostě nemusí. Od té doby už se u ní neukázal. Potom mi vyprávěla, jak to bylo s chatou.

Děda se jednou zrovna vrátil z plavby a pronajal rodině chatku. Předpověď slibovala krásné léto. Jenomže děda musel trávit ve městě víc času, než předpokládal, takže byla babička na chatě sama se třemi dcerami a mladinkou chůvou.

Koncem léta už měly holky vyzdobenou celou chatu a omrzelo je to, nemohly se dočkat borůvek, škemraly a vyptávaly se, kdy začnou borůvky dozrávat a kdy přijede táta. Těšily se, až je táta vezme do lesa a bude je učit poznávat rostliny, jak to měl ve zvyku, bude jim vykládat, která bylinka se používá k barvení a která je léčivá, a máma jim bude povídat říkanky a učit je písničky. Tak to mělo být.

Když borůvky dozrály, přijel a kápl božskou. Oznámil jim, že se stěhuje k jiné ženě, protože ona bez něj nemůže žít a on bez ní taky ne.

Po několika letech se děda k babičce vrátil. Na chatu pak už nikdy nejeli. Měli krásnou domácnost, kde vítali příbuzné a přátele s otevřenou náručí a vládla tam venkovská pohostinnost, přestože bydleli v centru města. Každý den u nich večeřel nějaký host nebo pocestný. U stolu v jídelně se diskutovalo a rokovalo dlouho do noci. Žádné pánské kluby ani kroužky ručních prací, lidé obou pohlaví a všech generací se scházeli všichni společně. Zpívali a jedli kompotované ovoce se šlehačkou nebo čerstvě nasbírané borůvky ze severu. O víkendech jezdili v cadillacu na projížďky po okolí města, kochali se horami a brali s sebou každého, kdo chtěl.